

Oficiálne vyznamenania slovenského hasičstva (1922-1951)

Official decorations of Slovak firemen union (1922-1951)

Bc. Vladimír Považan

24.10.2020

Medaile Za odslúžené roky

Long service medals

- Prvé vyznamenanie slovenského hasičstva, založené už v roku 1923
- Vzorom sa stalo obdobné vyznamenanie, udeľované Maďarským (Uhorským) národným hasičským zväzom
- Pôvodne založené v šiestich stupňoch za 15, 20, 25, 30, 35 a 40 rokov služby. Od svojho predchodcu prevzali stupňovanie po piatich rokoch a viditeľné rozlišovanie medailí za celú dekádu (pôvodne prevýšenie hasičskou helmou, v tomto prípade majú nové medaile väčší priemer). Stuhy prievlečné, u medailí za 15 a 20 rokov červenej, za 25 a 30 rokov modrej, za 35 a 40 rokov služby bielej farby.
- Evidentná snaha vyvarovať sa chýb svojich predchodcov a založiť služobné medaile v dostatočnom počte stupňov. Napriek tomu v roku 1927 doplnené o ďalšie dva stupne: medailu za 10 rokov a kríž za 50 rokov služby
- 12. augusta 1939 sa zmenili tvar a farba stúh. Z obavy, že by stuhy mohli naznačovať farby iných štátov sa začali používať stuhy červené, tentoraz v tvare trojuholníka.
- 21. júna 1940 bolo vydávanie medailí pozastavené s odôvodnením, že obsahujú znak zaniknutého Československa. Napriek intenzívnym rokovaniam s mincovňou Kremnica, sa nové medaile so slovenským znakom nikdy do výroby nedostali.
- Po skončení 2. svetovej vojny a prekonaní počiatočných problémov s chýbajúcimi kovmi, bolo obnovené udeľovanie medailí ako pred júnom 1940. Z tohto obdobia pochádzajú s najväčšou pravdepodobnosťou aj razby zo zinku.

↑ Medaila za 20 rokov služby: averz, reverz
Medal for 20 years service: averse, reverse

Kříž za 50 rokov služby, reverz je hladký →
Cross for 50 years service, reverse of cross is clear.

Medaile Za vynikajúce zásluhy v službe ochrannej

Distinguished protection service medal

- O plánovanom založení hovoril 10. júna 1924 námestný veliteľ Miloslav Schmidt na valnom zhromaždení Zemskej hasičskej jednoty na Slovensku. Presný dátum založenia nie je známy.
- Koncom roku 1925 doplnená o strieborný a bronzový stupeň, celkovo mala teda medaila tri stupne.
- Vzorom pre toto vyznamenanie bola pravdepodobne r. u. medaila Za statočnosť. Založená ako viditeľná odmena za prejav odvahy pri požiaroch a záchranných prácach, kde jednotlivec s nasadením vlastného života zachránil ľudské životy alebo významné hodnoty (najčastejšie sa uvádza dobytok a podobne). Z tohto dôvodu bývajú označované aj ako medaila Za záchranu života.
- Stuha medaile bola v slovenských národných farbách, prievlečná.
- Udeľovaná do roku 1941, keď bolo udeľovanie vyznamenaní v slovenskom hasičstve pozastavené, plánovaná razba nových medailí s aktualizovaným názvom hasičskej organizácie sa nikdy neuskutočnila.
- Po skončení 2. svetovej vojny a prekonaní počiatočných problémov s chýbajúcimi kovmi, bolo obnovené udeľovanie medailí ako pred rokom 1941. Z tohto obdobia pochádzajú s najväčšou pravdepodobnosťou aj razby zo zinku.
- Nositeľom medaile bolo neskôr umožnené jeho nosenie na uniforme aj po roku 1951.

↓ Detail značenia medaile a punc
Detail of marking

↑ Strieborná medaila Za vynikajúce zásluhy v službe ochrannej:
averz, reverz
Distinguished protection service medal, silver medal

Odznaky pre čestných členov

Membership of honour badges

- S inštitútom Čestných členov ako najvyššou formou uznania zo strany hasičstva sa počítalo už v prvých stanovách Zemskej hasičskej jednoty na Slovensku ako aj v stanovách jej nižších organizačných zložiek. Formu nositeľného odznaku však získal až v roku 1925.
- Inštitút čestných členov poznalo už uhorské hasičstvo, ktoré malo pre nich založiť samostatnú dekoráciu, ale existoval aj v hasičstve v českých krajinách.
- Spočiatku mal odznak tri stupne (čestný člen ZHJnS, okresnej hasičskej jednoty a dobrovoľného hasičského zboru). V roku 1928 sa spomína nový stupeň: čestný člen ZHJnS pre cudzozemských hasičov – hostí.
- Pôvodne mali odznaky oválny tvar a líšili sa len farbou smaltu. Niekedy medzi rokmi 1928-1932 dochádza k výraznej zmene tvaru dekorácii – dekorácia pre čestných členov zboru ostáva nezmenená, u vyšších jednotiek však získava tvar nositeľnej medaile, tvarovo vychádzajúcej z popisu odznaku pre cudzozemských hasičov z predpisu z roku 1928. Kedy presne k tejto zmene došlo nie je známe, predpis z roku 1932 však už zobrazuje nový typ dekorácií.
- Stuha medailí bola prievlečná, u čestných členov zemskej jednoty v slovenských národných farbách, u čestných členov okresných jednôt červená s dvomi bielymi pásikmi po okrajoch.
- Počas vojnovrej Slovenskej republiky udeľovanie čestného členstva minimálne na úrovni zborov pokračovalo, či však bol udeľovaný aj odznak je otázne.
- Okrem popísaných oficiálnych dekorácií existuje aj niekoľko ďalších typov, ktoré však nemožno považovať za oficiálne dekorácie a ich nosenie na uniforme bolo zo strany Zemskej hasičskej jednoty na Slovensku opakovane zakazované.

Odznaky čestných členov, 1. typ sprava doľava: čestný člen zemskej hasičskej jednoty, okresnej hasičskej jednoty a dobrovoľného hasičského zboru

Membership of honour badges, 1st issue (from right to left): Land unity, district unity and fire brigade member of honour

← Odznak pre
čestných členov
Zemskej hasičskej
jednoty na
Slovensku, pre
cudzozemských
hasičov – hostí.
Averz, reverz.
Land unity
membership of honour
badge, badge for
abroad firemen

↑ Odznaky čestných členov, 2. typ sprava doľava: čestný člen zemskej hasičskej jednoty a okresnej hasičskej jednoty
Membership of honour badges, 2nd issue (from right to left): Land unity and district unity member of honour

Kříž Za organizačné zásluhy

Organizing merits cross

- Dekorácia, ktorej cieľom bolo odmeniť príkladnú prácu pri organizácii hasičstva. Najstaršie doteraz známe udelenie kříža sa uskutočnilo 1. februára 1925, ktoré je zároveň najstaršou zmienkou, ktorú sa mi o tomto vyznamenaní podarilo vypátrať. K jeho založeniu teda došlo zrejme niekedy na prelome rokov 1924 / 1925.
- Vzorom pre toto vyznamenanie bol pravdepodobne r. u. kříž Za zásluhy, ktorý bol za čias monarchie preukázateľne udeľovaný aj členom hasičstva a z ktorého vychádza aj svojim tvarom.
- Kříž mal celkovo tri stupne: bronzový sa udeľoval za zásluhy na úrovni zboru, strieborný za zásluhy na úrovni okresu a zlatý za zásluhy celoslovenské.
- Jeden člen mohol získať všetky tri stupne, pričom získanie vyššieho stupňa nebolo podmienené ziskom stupňa nižšieho, ani udelenie vyššieho stupňa neoprávňovalo na zisk nižšieho stupňa. Na uniforme sa nosili všetky získané stupne kříža.
- Stuha bola vo všetkých troch stupňoch v slovenských národných farbách, v nižších stupňoch zložená to tvaru trojuholníka, zlatý kříž sa nosil na prievlečnej stuhe.
- Kříže sa udeľovali do roku 1941, keď bolo udeľovanie vyznamenaní v slovenskom hasičstve pozastavené, plánovaná razba nových křížov s aktualizovaným názvom hasičskej organizácie sa však počas vojnovnej Slovenskej republiky neuskutočnila. Došlo k nej však po skončení 2. svetovej vojny, keď toto vyznamenanie ako jediné reflektovalo zmenu oficiálneho názvu hasičskej organizácie na Slovenská zemská hasičská jednota.
- Nositeľom kříža bolo neskôr umožnené jeho nosenie na uniforme aj po roku 1951.

Odlišný opis na kríži, obdobie po 2. svetovej vojne
Different description at cross, after war period.

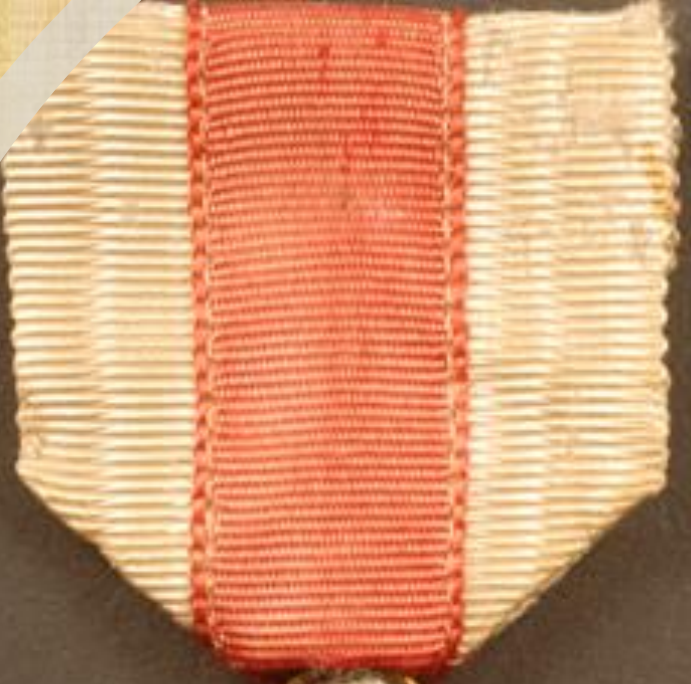

↑ Strieborný záslužný kríž: averz, reverz
Silver cross of merit

Kríž Za zvláštne zásluhy samaritánske

Samaritan merits cross

- Založenie kríža Za zvláštne zásluhy samaritánske bolo schválené na zasadnutí zemského veliteľstva spoločne s dozorným povereníctvom 6. decembra 1925.
- Autorom návrhu a neskôr aj výrobcom kríža bola firma Karnet a Kyselý v Prahe.
- Kríž mal celkovo tri stupne: bronzový, strieborný a zlatý.
- Stuha bola vo všetkých troch stupňoch prievlečná, bielej farby s červeným stredovým pásom.
- Používanie znaku Červeného kríža hasičstvom bolo jedným z problematických bodov vzájomnej spolupráce medzi ním a hasičstvom, ktorý v roku 1932 vyvrcholil zákazom používania tohto symbolu zo strany Československého Červeného kríža, čo zároveň znamenalo na niekoľko rokov koniec udeľovania tohto vyznamenania. V roku 1935 bolo však jeho udeľovanie napriek tomu obnovené, k definitívnej dohode medzi hasičstvom a Červeným krížom došlo až v roku 1938.
- Kríže sa potom oficiálne udeľovali do roku 1941, keď bolo udeľovanie vyznamenaní v slovenskom hasičstve pozastavené, poslednú informáciu o jeho udelení však mám k dispozícii z roku 1940. Po skončení 2. svetovej vojny nemáme k dispozícii žiadne údaje o jeho udeľovaní, hoci nikdy oficiálne zrušený nebol a jeho existencia sa spomína ešte aj v roku 1948.
- Nositeľom kríža bolo neskôr umožnené jeho nosenie na uniforme aj po roku 1951.

Kříž Za zásluhy o hasičstvo

Fire fighting merits cross

- Kříž a okolnosti jeho vzniku ostávají stále záhadou.
- Nespomína sa ani v jednom súpise vyznamenaní Zemskej hasičskej jednoty na Slovensku, existencia kríža je známa predovšetkým vďaka dochovaným exemplárom, nesúcich na sebe názov Zemskej hasičskej jednoty na Slovensku.
- Základné informácie o tomto kríži sa podarilo aspoň čiastočne zrekonštruovať na základe niekoľkých, nie úplne jednoznačných zmienok v oficiálnom časopise jednoty *Hasičské listy*, o jeho udelení. Predovšetkým správa o činnosti ZHJnS za rok 1937, kde sa popri známých dekoráciách uvádza aj, že „udelený bol **mimoriadny záslužný kríž** br. čestnému členovi Jozefovi Bubelovi z príležitosti jeho 70-tín.“ a rovnaká správa za rok 1932, ktorá uvádza „Naša jednota vyznačila najstaršieho hasičského náčelníka na Morave, brata Jána Stavěla v Kostelci na Hanej krížom“. Práve tá posledne uvedená je dôležitá, hoci neuvádza, o aký kríž sa jedná, už z doteraz uvedeného je ale jasné, že sa nemohlo jednáť o žiadny z doteraz uvedených krížov. Najdôležitejšie ale je, že vďaka spolupráci s českými kolegami som bol upozornený na fotografiu Jana Stavěla, ktorý má tento kríž na svojej uniforme, čo definitívne potvrdilo moje predpoklady, ktoré som publikoval už vo svojej knihe.
- Na základe dostupných informácií teda išlo o kríž, udeľovaný za všeobecné zásluhy o hasičstvo a bol určený zahraničným hasičom, ktorých zásluhy nepostačovali na udelenie čestného členstva Zemskej hasičskej jednoty, ktoré navyše podliehalo schváleniu valného zhromaždenia jednoty. To tiež vysvetľuje, prečo sa kríž neobjavuje v súpisoch vyznamenaní, určených slovenskému hasičstvu, ako aj to, prečo sa jeho udelenia neuvádzali vo výročných správach spolu s ďalšími dekoráciami.
- Stuha bola vo na základe spomenutej fotografie prievlečná, v národných farbách, čo potvrdzujú aj stuhy viacerých dochovaných kusov.

↓ Fotografia Jana Stavěla s krížom
Za zásluhy o hasičstvo
Jan Stavěl, fire chief in Moravia with Fire
fighting merit cross at his uniform

↑ Kríž Za zásluhy o hasičstvo: averz, reverz
Fire fighting merits cross

Pamätná medaila Bratislava 1937

Commemorative medal Bratislava 1937

- Pamätná medaila na Zjazd československého hasičstva konaného 3.-6. júla 1937 v Bratislave.
- Medaila sa nosila na červenej stuhe, zloženej do tvaru trojuholníka.
- Okrem medaile boli pri tejto príležitosti vydané aj dva odznaky, líšiace sa len povrchovou úpravou. Bronzový odznak bol určený účastníkom zjazdu a spolu s preukazom slúžil zároveň ako vstupenka na štadión a všetky sprievodné akcie organizované počas zjazdu. Strieborný mal čisto pamätný charakter.
- Výrobcom medailí a odznakov bola Mincovňa Kremnica.
- Počet vyrobených medailí sa nepodarilo zistiť, z nejakého dôvodu ale ešte počas júna a júla 1937 Zemská hasičská jednota na Slovensku doobjednala ďalších 10.000 medailí. Celkom určite sa ale pri odhade potrebných počtov prerátala a medaile ponúkala svojmu členstvu prostredníctvom obežníkov v Hasičských listoch aj počas nasledujúcich rokov a nakoniec ich 1. 4. 1939 ponúkla na predaj Kremnickej mincovni za cenu kovu. Tá 3. 4. 1939 potvrdila, že prebytočné medaile odkúpi za cenu 6,50 K / 1 kg.

Záver

Celkovo je možné povedať, že hasičská organizácia na Slovensku v rokoch 1922-1951 si vytvorila komplexný a veľmi efektívny systém vyznamenaní, ktorým bola schopná pokryť široké spektrum zásluh svojich členov od osobnej statočnosti, cez výnimočné zásluhy až po odslúžené roky. Je nutné podotknúť, že systém hasičských dekorácií na Slovensku bol ďaleko efektívnejší, ako systém štátnych vyznamenaní v tomto období, celkom určite v období pred rokom 1945. Otázkou vyznamenaní sa vedenie Zemskej hasičskej jednoty na Slovensku zaoberalo veľmi často a je možné povedať, že tejto otázke venovalo mimoriadnu pozornosť. Systém vyznamenaní, ktorý vznikol už v prvých rokoch fungovania Zemskej jednoty sa takmer bez zmien udržal až do reorganizácie hasičstva na základe zákona č. 62/1950 Zb., na základe ktorého v roku 1951 Zemská hasičská jednota na Slovensku formálne zanikla.